

BERGSLUFT

Medlemsblad för Elin Wägner-sällskapet nr 55

Augusti 2008
ISSN 1103-4165

www.elinwagner.se

Elin Wägner-dagen 2008

firades som vanligt i Bergs bygdegård, dit ett 70-tal åhörare sökt sig för att höra Ebba Witt-Brattström tala om Elin Wägner som ”den nya kvinnans” röst. Med ”den nya kvinnan” avsåg hon en alldeles speciell litterär och politisk rörelse i Europa vid sekelskiftet, som framför allt arbetade för kvinnors rätt att själva försörja sig och själva välja livspartner. Hos Elin Wägner kan man tydligt se influenserna från flera av rörelsens författare i hennes debutverk, *Från det jordiska museet*, som kom ut 1907.

Själv hade Ebba Witt-Brattström först mött Elin Wagners romaner i gymnasiet, då läsningen av *Pennskaftet* fick henne att vilja bli journalist. Som litteraturvetenskaplig forskare kom hon att ägna sig åt Moa Martinson, och fick då reda på hur Elin Wägner hjälpte Moa att komma igång med sitt skrivande genom att erbjuda henne husrum och skicka henne på maskinskrivningskurs och därefter se till att hon fick en plats på den kvinnliga medborgarskolan i Fogelstad. Men runt forskningen om Moa fanns alla de kända manliga proletärförfattarna och deras betydelse, och det dröjde innan Ebba Witt-Brattström kunde komma tillbaka till Elin Wägner med frågan varför hennes författarskap blivit så marginaliserat i litteraturvetenskapen.

Första världskriget och dess förödelse av Europa tror hon idag är den viktigaste anledningen till att ”den nya kvinnans” röst kom att tystna. En ökad självständighet och en självklar plats på arbetsmarknaden fick kvinnorna på 20- och 30-talen,

men då handlade det mer om samhällets behov av arbetskraft och produktivitet. Och i det samhället lyftes hellre arbetarförfattarnas hårda kroppsarbete fram än de kvinnliga erfarenheterna av relationsbygge och barnuppfostran. Särskilt i den, enligt Ebba Witt-Brattström, oöverträffade kunskapsform som skönlitteraturen utgör.

Dagen inleddes med sedvanligt årsmöte, där Marianne Enge Swartz omvaldes till ordförande och Birger Schlaug ersatte styrelseledamöterna Elsa Engnell och Eva Rosholm, som avtackades för sitt arbete.

Sommaren på Lilla Björka

har präglats av Marianna Agetorps ordinstallation *Tusen ord i Småland*. Fler än 800 besökare har beundrat utställningen och njutit av Mariannas dikter på handgjort papper exponerade bland föremål, där naturen själv slipat fram fulländade former, och tiden ristat förgängelsens spår i rostig metall. Att rost kan vara så vackert och intressant!

Ni som inte haft möjlighet att se Mariannas utställning kan få en uppfattning om den genom hennes hemsida www.agetorp.se/marianna. Där har hon också publicerat de dikter och texter som besökarna själva skrev på den plats för enskilda funderingar som Marianna ställt i ordning i skrivarstugan. Här är ett exempel:

Kriget mot MODER JORD tar slut
Och det blir fred för allt levande

Elin Wägner-sällskapet, Skir, Svanholm, 355 91 VÄXJÖ

Postgiro 22 21 27-3

www.elinwagner.se

Bergslufts redaktion: Marianne Enge Swartz (mes@comhem.se)

08-30 69 07

Solveig Hammarbäck (solveig.hammarback@vxu.se)

0470-77 5557

Tack

Stiftelsen Elin Wagners Lilla Björka vill tacka alla er som bidragit till att vi även denna sommar har kunnat locka nya besökare till Lilla Björka. Tack till Marianna och till våra duktiga guider Mia och Kim och deras familjer, som hjälpt till med trädgården. Tack till Veronica Wägner, som med sin pelargonutställning ordnade publikrekord en weekend. Tack till er frivilliga som hållit öppet på söndagarna. Tack också till Märta Pålsson, som skänkt ett par fina järnsängar från Tolgs prästgård, som nu pryder Elins sovrum och som våra gäster i sommar har fått provsova i till full belåtenhet. Tack till Åke Knutsson som överlämnade ett foto med Elin på kuskboken tillsammans med arrendatorn på Svanås säteri. Vagnen kan beskådas i Svanås sommarbutik som är inrymd i vagnslidret.

Corona efterlyses

På bilder av Elin Wägner ser vi henne ibland framför en skrivmaskin av market Corona. Är det någon av Bergslufts läsare som har en sådan maskin och är villig att donera den till Lilla Björka? Vi tar i så fall gärna emot den.

Du som inte besökt Lilla Björka

kan få en uppfattning om huset genom vårt 8 minuter långa bildspel som du hittar på hemsidan www.elinwagner.se

När Elin Wägner valdes in i Svenska Akademien

Året var 1944 och jag var då en nittonårig studentska och bodde inackorderad hos en släkting, fröken Anna Ugglå. Hon hade varit en känd och uppskattad föreståndarinna för Lyceum för flickor i nästan 30 år och var nu sedan några år tillbaka en mycket aktiv pensionär. Denna höst fick hon en inbjudan att få närvara vid Svenska Akademiens högtidssammanträde, då Elin Wägner skulle hålla sitt inträdestal. Till min stora lycka valde hon mig som sin följeslagare.

Så kom då äntligen den stora dagen och det kändes väldigt spännande och lite överkligt att klä sig i lång klänning och åka taxi till Börssalen vid Stora torget i Gamla stan, där många festklädda människor samlats. Vi hade fått platser på balkongen längst fram och hade på det viset en utmärkt överblick av vad som skulle ske.

Alldeles nedanför oss fanns det grönklädda bordet för ”De Aderton” med ljus och dricksglas framför varje stol. Kungafamiljen med uppvaktning hade sina platser bakom riktade mot bordet, där dagens huvudpersoner så småningom skulle intaga sina platser. Tyvärr minns jag dåligt vilka som var närvarande. Men det som jag däremot aldrig glömmer är det historiska ögonblick då Anders Österling går för att hämta Elin Wägner, som jag tror väntade bakom en stängd dörr. Han kommer in med henne vid sin sida – alla står upp – och ledsagar henne fram till talarstolen, till vänster om bordets kortsida. Hon bar en underbart vacker klänning i något skimrande material och såg blyg och lite spänd ut till en början. Till vänster om sig hade hon de kungliga, till höger akademiledamöterna och så alla vi andra – vilket mäktigt ögonblick för henne! Liksom det var för de flesta av oss.

Jag är verkligen oerhört tacksam att ha fått vara med om denna historiska händelse, då den andra kvinnan valdes in i Svenska Akademien, ett minne för livet! Det fick mig också att med förnyat intresse ägna mig åt hennes böcker och skrifter och få mig att än mer beundra henne både som person och som författare.

Ann-Mari Ugglå-Wiborgh

Elins klänning

Ann-Mari, som skriver om sina minnen ovan, träffade jag i Falun där jag höll föredrag om Elin på museet en kväll i våras. En del av oss hade förmånen att beundra klänningen i havsblå silkessammet vid Sällskapetets årsmöte i Börssalen 1994. Vi hoppas kunna bjuda på visning av klänningen också vid årsmötet den 16 maj 2009, som inleder minnesåret och försiggår i Börssalen med särskilt festprogram. /Mes

Lästipset

Margareta Strömstedts bok ”Natten innan de hängde Ruth Ellis” kom ut på Bonniers 2006 men inte förrän i sommar läste jag den. Inte en dag för tidigt – det är en underbar bok med reflektioner om livet och kärleken där jag känner igen mig själv och andra kvinnor som beväpnar sig med ett leende för att slippa ta ansvar för hur vi verkligen vill ha det i våra liv! Läs den! /Mes

Försvar för suffragetterna

Elin Wägner fick kritik av den svenska kvinnörelsen för att hon stödde de engelska suffragetterna, som under tidigt 1900-tal var de tuffaste i kampen för kvinnlig rösträtt. Så länge kvinnor inte hade rösträtt vägrade flera suffragetter att betala skatt. Många blev fängslade i samband med mer eller mindre olagliga manifestationer. De blev djupt och skoningslöst kritiserade. Ofta ganska förvrängt.

Den svenska rösträttsrörelsen ville inte bli sammanblandad med suffragetterna. I Fredrika Bremerförbundets tidning *Dagny* framfördes kritik. Man skrev 1907: "Bildade kvinnor, som ge sig i handgemäng med polisen, måste alltid erbjuda ett i hög grad löjväckande och motbjudande skådespel, deras sak må vara aldrig så rättfärdig."

När den stora kvinnokonferensen hålls i London 1909 rapporterar *Dagny* återigen negativt om suffragetterna. De beskrivs som gapiga och "kunna ge ett ytterst antipatiskt intryck". Elin Wägner var också i London. Hon skrev för *DN* och *Idun* och gör en helt annan bedömning. Hon är entusiastisk! Hon deltog faktiskt själv i en suffragettaktion, en demonstration mot försäljningen av en skattevägrande suffragetts egendom.

När suffragetterna några år senare trappade upp sin kamp (1912) blev det än mer oroligt i den svenska rösträttsrörelsen. Tidningarna rapporterade om våld och bråk. LKPR (Landsföreningen för Kvinnans Politiska Rösträtt) betonar att de suffragetter som står på barrikaderna inte tillhör den internationella organisation som man själv tillhör. Avståndstagandet var hett, och förstås taktiskt motiverat.

Elin Wägner blir uppenbarligen förbannad. I en debattartikel i *DN* försvarar hon suffragetterna. Under rubriken *Helig hänförelse* angriper hon medierna för att vinkla nyhetsrapporteringen genom "försmädliga rubriker, fientliga telegram, protester och beklaganden". Hon förstår att "det torde vara föga tacksamt och kanske så gott som lönlöst att säga ett ord till suffragetternas förmån" men hon kan inte låta bli och motiverar varför:

"Vem kan tåla när man dag för dag ser det man aktar högt och beundrar förvrängt, smutskastat och förhånat?" Elin Wägner går till storms inte bara mot rösträttens motståndare utan även mot de kvinnor i rösträttsrörelsen som angriper suffragetterna: "Har vi glömt vår egen längtan i känslolösa stunder efter styrka att lida för det vi tror på – eller ha vi aldrig hyst den?"

Kritiken låter inte vänta på sig. I *Aftonbladet* menar Maria Cederschiöld, en av de första kvinnliga journalisterna i Sverige, att Elin Wägner varit så hänförd att hon tappat omdömet. Andra väljer att ducka, möter henne med tystnad. Men det finns också de som försiktigt, eller åtminstone med viss förståelse, stöder henne. Hon är ju en uppburen författare, som skrivit den bok som tänt kvinnörelsen. *Pennskaftet* hade nått långt utanför de redan frälsta.

Elin Wägner hade således blivit Någon och det gynnade kanske inte saken att angripa henne. Hon var ju dessutom en direkt motbild till de karikatyrer som män målade upp av rösträttskvinnor som neutrum, ett tredje kön eller drabbade av klimakteriet. Det var så man – t.ex. Hjalmar Söderberg – beskrev de kämpande kvinnorna. Med facit i handen kan man bara se med beundran på Elin Wagners mod.

/Birger Schlaug, <http://elinwagner.blogspot.com/>

Empati och engagemang

För 200 år sedan föddes *Wendela Hebbe*, vår första kvinnliga yrkesjournalist. Hon firas bland annat med en spännande antologi där 20 skribenter – däribland *Wendela* själv med ett socialreportage från *Aftonbladet* – visar på en kvinnolinje i svensk journalistik. Antologins redaktör är *Ami Lönnroth*, journalist och författare och aktiv i *Wendelas Vänner*. Första delen av antologin lyfter fram tidiga kvinnliga journalister med engagemang och empati, däribland förstås Elin Wägner, och visar hur kvinnliga journalister bidragit till att förändra journalistikens konventioner. Andra delen diskuterar och ifrågasätter journalistikens objektivitet. Artiklarna om *Radio Ellen* och *freja!* är rena nutidshistorien! Boken är utgiven av *Tusculum* förlag och kan köpas direkt från www.tusculum.se för 250 kr. Läs också på www.wendela.se om det stora priset som *Wendelas Vänner* delar ut den 7 september för att hedra födelsedagsbarnet. */Mes*

Miljörutan – handlar idag om kaffe

När jag köper något riktigt billigt (fyndar) brukar jag fråga mig vem som betalar! Oftast är det den som producerar som får för lite betalt och/eller arbetar med livet och hälsan som insats. Bonden som odlar kaffebönor får t.ex. mindre än en procent av priset du betalar när du dricker kaffe på ett kafé.

Vi dricker mycket kaffe i Sverige, drygt 9 kg om året per person. Kaffet omsätter mest pengar i världshandeln näst efter oljan. Kaffe och bananer är de livsmedel som odlas med mest kemiska bekämpningsmedel, i kaffeodlingar det akut giftiga ogräsmedlet *parakvat* (förbjudet i Sverige). I Costa Rica rapporteras varje år drygt 20 dödsfall och ett hundratal förgiftningar orsakade av parakvat hos kaffearbetarna. Det lär inte finnas kvar bekämpningsmedelrester från odlingen i kaffet vi dricker!

Ekologiskt kaffe innebär att kaffe odlats utan kemiska bekämpningsmedel och med hänsyn till naturen. *Rättvisemärket* är en social märkning som innebär att kaffearbetarna får en drägligare tillvaro och bättre och säkrare betalt.

Hur motivera oss att köpa ekologiskt och rättvisemärkt kaffe? Jag föreslår att du bjuder in dina vänner till kaffeprovning. Testa om det ekologiska kaffet är drygare, och bedöm smaken på olika kaffesorter! Samtala om de etiska sidorna av att köpa orättvist kaffe! Kan vi känna när smaken även är bra för samvetet?

/ Karin Sahlström, karin.sahlstrom@swipnet.se

Bokmässan i Göteborg

De småländska litterära sällskapen kommer att finnas på plats igen på Bokmässan 25-28 september. På de litterära sällskapens scen kommer *Ann-Christin Gunnarsson* att berätta om sina erfarenheter av att låta en gymnasieklass läsa och diskutera *Pennskaftet*.

Ring *Mona Nygren* i Göteborg om du vill vara med och "bekvinna" montern. Tel. 031 21 97 95.

Elin Wägner 2009

Sprid information om minnesåret där du bor! Du kan t.ex. kontakta universitet, högskolor, folkhögskolor, föreningar och studieförbund, berätta om planerna på ett minnesår och försöka få dem att ordna kurser, föreläsningar, utställningar etc.

Lilla Björka behöver extra mycket hjälp under minnesåret. Vi erbjuder dig möjlighet att bo på Lilla Björka gratis en till två veckor under juni och augusti mot att du städar, pysslar i hus och trädgård och tar emot gäster! Kontakta *Marianne* om du vill hjälpa till med att ordna aktiviteter i Elins anda där du bor eller är intresserad av en sommarvecka i Elins hem.

Kvinnors frihet – från Pennskaftet till Fångarnas kör

Elin Wägner-dagarna den 20–21 september på St. Sigfrids folkhögskola tar upp en hjärtesak för Elin Wägner men för fram diskussionen till våra dagar, då kvinnors moral kommit i ett nytt ljus tack vare inslagen från andra kulturer i dagens samhälle. Du får också träffa Årets Väckarklocka *Gun-Britt Sundström*, författare till den moderna klassikern *Maken* och nu aktuell med *Bitar av mitt liv*.

Se bifogat program, sprid gärna information om EW-dagarna bland vänner och arbetskamrater. Tag med dig en vän och kom!

Du som inte har betalat årsavgiften

får en påminnelse med detta utskick. Följande medlemmar hade tur vid utlottningen (bland dem som betalat före 1 juli) och får en bok på posten:

Ann-Kristin Andersson, Stockholm

Olle Hjern, Stockholm

Pia Larsson, Jönköping

NÄSTA NUMMER AV BERGSLUFT kommer i december tillsammans med Småskrift nr 19. Redaktionen tar tacksamt emot artiklar och notiser **senast 1 november**.